

JAN LEMAŃSKI

Z «Nowenny»

JAN LEMAŃSKI

Z Nowenny¹²

ANTYFONA³

I

Precz pęta z nóg i rąk!
W godowy stańmy krąg!
Zadzwonił szczęścia gong!

---

¹*nowenna* (z łac. *novem*: dziewięć) — w liturgii katolickiej: nabożeństwo poprzedzające ważne święta, rozłożone na dziewięć dni (rzadziej tygodni lub miesięcy). [przypis edytorski]

²*Z Nowenny* — poniższy tekst jest wyborem z dzieła *Nowenna, czyli Dziewięćdziesiąt dziewięć dytyrambów o szczęściu*. [przypis edytorski]

³*antyfona* — w liturgii katolickiej: krótki, najczęściej jednozdaniowy, tekst modlitewny, przeplatający hymny, psalmy lub litanie, albo stanowiący oddzielną modlitwę. [przypis edytorski]

Hej na rozstajny trakt!
Zawrzyjmy z czartem pakt!
A bogi w ką — do akt!

Człek rodzi się, by zmarł.
Hej w tan! Szukajmy par!
Niech kipi życia war!

Dość umartwienia, dość!
Hejże w rozkoszy włość!
Rzucona losu kość!

Trącił o struny smyk.
Cień wątpliwości znikł.
Hej, marsz w taneczny szyk!

Dziewoję ujmuj w pas!
Do taktu: raz, dwa, raz,
Gra wiolin⁴, wtórzy bas.

---

⁴*wiolin* (muz.) — wyższa część muzycznej skali dźwiękowej instrumentu.
[przypis edytorski]

V

Ogródek. Gra wiolonczela.
Zdrój wódek. Szampan gdzieś strzela.
Używa ludek wesela.

Z wiela kojczyków-przegródek
Wydziela dzum się zaródek.
W oskrzela wsiąka dym, smródek.

Lecz w tłumie życie wre jubel⁵.
Szumię, jazgoczę jak wróbel.
Do stu mnie diabłów ton nobel⁶?

Pod skobel zawrzeć się? W trumnie?
Gdy rubel toczy się ku mnie?
Dubelt⁷ się żyje, mój kumie⁸.

Ma się przy ciebie bliziotko
Madmuazelę⁹ ładniutką.
To cel nad cele, jagódko.

---

⁵*jubel* — hałaśliwa, huczna zabawa. [przypis edytorski]

⁶*ton nobel* — ton szlachetny. [przypis redakcyjny]

⁷*dubelt* (daw.) — podwójnie. [przypis edytorski]

⁸*kum* — kolega, sąsiad. [przypis edytorski]

⁹*madmuazelę* (z fr.) — panienkę. [przypis redakcyjny]

Smutkom, *piołunom* w udziale¹⁰
Tyś dał wszyściutko, aniele:
Ja — piję z wódką to ziele¹¹.

IDEAŁ

XI

Żeby na kuchni się znała,
I na me zdrowie chuchała...
Daj taką żonkę mi, Ałła¹²!

Higienicznych docieczeń
Żeby grunt znała i leczeń,
I smaczną piekla mi pieczeń!

Niech ma smak pieprzów i cykat.
O, Ałła! Daj ten unikat
Szczęścia i nad nim kacykat¹³!

---

¹⁰*udziele* — dziś popr.: udziale. [przypis edytorski]

¹¹*z wódką to ziele* — absynt, zabójczy napój robiony na piołunie, ulubiony przez francuską *cyganerię*; dziś wyrób jego zabroniony. [przypis redakcyjny]

¹²*Ałła, Allach* — nazwa Boga u mahometan. [przypis redakcyjny]

¹³*kacykat* — od kacyk: wódz plemienny; urzędnik samowolnie wykorzystujący swoje stanowisko, sprawujący władzę nie licząc się z przepisami. [przypis edytorski]

Niech żona czci me ukazy,
Niech jej usteczka i zrazy
Wzbudzają we mnie ekstazy!

Niech umie smażyć mi ptysie
I niech ładniutkie ma pysie...
Taką daj, o Ozyrysie¹⁴!

W mężobojności i strachu
Niech żyje, nie śniąc o gachu...
Daj taką żonkę, Allachu!

ŻURFIKS¹⁵

XIX

Dom państwa Iksów (*fix* — w piątki).
Bal. (Bale — szczęścia przylądki:
Tak chcą światowe obrządki).

---

¹⁴Ozyrys — bóstwo egipskie. [przypis redakcyjny]

¹⁵żurfiks (z fr. *jour fixe*) — stały dzień cotygodniowych lub comiesięcznych przyjęć. [przypis redakcyjny]

*Chaîne*¹⁶! (Komenda). Drżą zakątki.
Rają mamy — szczęścia prządki:
Oceniają się majątki.

Panicz. Z paniczem panienka,
Szczęśliwa i mokrzuteńka.
Z kanapy zerka mateńka.

Stop! Drałuje młodzież w kątki
ćpać¹⁷ zakąsek barwne grządki,
Sączyć z butel, doić sądki¹⁸.

Mazur! Mazur! — hasło dźwięka.
Ognia, wiara! Hej, ogieńka!
Panicz przed panienką klęka.

Cichy dom (pokój, kuchenka).
Płacze Halka samiuteńka.
Panicz uwiódł. Serce pęka.

---

¹⁶*chaîne* (fr.) — łańcuch; tu: figura w kadrylu. [przypis redakcyjny]

¹⁷*ćpać* (daw. pot.) — żarliwie jeść. [przypis edytorski]

¹⁸*sądek* — zdr. od dawnego sąd: naczynie (np. na płyny). [przypis redakcyjny]

XX

Woń zubrówki, odór mięty,
Żubr wstawiony, Tur ucięty.
Oj, dziś-dziś-dziś, tan się wije!

Kto nie pije, tego w kije!
Dziś się żyje, jutro gnije.
Oj, skry-skry-skry krzeszą pięty!

Razem, razem w Kołomyję¹⁹!
Oj, hoc-hoc-hoc, żywo, żywo!
Szumi, szumi życia piwo.

Tłum ciał. Trenów oplączywo.
Rojny jazgot. Nóg tętenty.
Tancerz damie dyszy w szyję.

Pożądania czarne męty
Śćmiły²⁰ ócz²¹ jej diamenty.
Nim źrenice nam zakryje

---

¹⁹w *Kołomyje* — do kołomyjki (tańca). [przypis redakcyjny]

²⁰śćmić (daw.) — pociemnieć, zasnuć mgłą. [przypis edytorski]

²¹ócz — dziś popr.: oczu. [przypis edytorski]

Sztywnej, niemej śmierci szkliwo,
Parzmy, wiążmy się w ogniwo
Z taneczną urodziwą.

XXIV

Mazur! Mazur! Tej pokusie
Nie ostoją się Jagusie,
I Helusie wdzięczą mu się.

Córy, córki i córusie;
Chłopy, chłopcy i chłopusie
Tańczą, mokrzy, jak w śmigusie.

Żywot krótki (*brevis vita*²²)
Wiwat mazur i kobieta!
Zgrzyta smyk o struny, zgrzyta.

Wiuczy smyk, jak nóż po brusie²³;
Trze o struny końskie włosie²⁴;
Jęczą skrzypki, mój Jezusie.

---

²²*brevis vita* (łac.) — krótkie życie. [przypis redakcyjny]

²³*brus* — kamień do ostrzenia. [przypis redakcyjny]

²⁴*włosie* — dziś popr.: włosie. [przypis edytorski]

Dźwięczy nuta rodowita:
Ładna tamta, ładna i ta...
Hasa człek, aż świt zaświta.

Mazur! Mazur! — przy dnia świetle.
Grajcie skrzypki i basetle²⁵!...
Niech się spalę, niech się zetnę!

XXV

Byt jest krótki. Wierz tej tezie!
Zamiast w głupiej tkwić ascezie²⁶,
Żyj, używaj, ile wlezie!²⁷

Życ — to kochać. Stwierdź to czynem!
Porzuć księgi! Łap dziewczynę,
I wyciskaj, jak cytrynę!

---

²⁵*basetla* — ludowy instrument strunowy; kontrabas; wiolonczela. [przypis edytorski]

²⁶*asceza* — surowość obyczajów, wyrzeczenie się. [przypis redakcyjny]

²⁷*Żyj, używaj, ile wlezie...* — wszystkie te rady i zachwyty trzeba brać oczywiście w sensie ironicznym. [przypis redakcyjny]

Kto raz umarł, ten nie wskrzesza²⁸.

Kpij pan z Arystotelesa
I z Platona! Żyj, do biesa!

Nie znieprawiaj dni goryczą!
Nie peroruj moralniczo!
Nie kłam cnót, gdy żądze ryczą!

Młodyś? — Użyj! Dziad? — Klep pacierz!
Zdrowie masz, to nim się naciesz!
Żyj, bo raz rodziła macierz!

Gdy cię proszą Zety, Iksy,
Chodź na *jour'y*, bale, *fix'y*.
Nim cię piekiel porwą *Styxy*²⁹.

---

²⁸*wskrzesza* — dziś popr.: wskrzesza. [przypis edytorski]

²⁹*Styks* — w gr. mit. rzeka okrążająca siedmiokrotnie świat podziemny Hadesu. [przypis redakcyjny]

KRYTYKA

LXXVI

Jeden tworzy, drugi krzyka³⁰.
Na to głównie jest krytyka,
Że nie czyniąc, w czyny wnika.

Ogólnik do ogólnika,
Pisarzy się style styka:
Tak powstaje stylistyka.

Dzieła męskie i kobiece
Ma się w swojej bibliotece,
Na policach³¹, w biurku, w tece.

Jak takt każe i taktyka,
Etyka i gramatyka —
Chwali się, lub zło wytyka.

---

³⁰*krzyka* — od krzyczy, por.: krzykacz. [przypis edytorski]

³¹*police* — półki. [przypis redakcyjny]

Autor — papierośnicę,
Autorka — wdzięczne lice
Okazują tej krytyce.

A krytyk pisze stronice,
I rozwija wciąż granice...
W dochodowej swej rubryce.

LXXXII

Autor cóż jest? — gladiator,
A ja krytyk? — gry taksator.
Autorze, wychodź na tor.

Tyś *amor*³², a ja — amator;
Tyś *opus*³³, ja — operator;
Ty jesteś zdroj, a ja — zator.

Twoja dola trudna, kręta,
A moja prosto wytknięta:
Otamowywać talenta.

---

³²*amor* (łac.) — miłość [przypis redakcyjny]

³³*opus* — dzieło. [przypis redakcyjny]

Tyś niwa³⁴, jam — *niwelator*;
Tyś bóg form, jam *informer*;
Tyś wizja, jam — *wizytator*.

Autorzy, niebożęta³⁵ —
Nieraz to chodzi bez centa:
A ja — składam na procenta.

Czym być? Gdzie większa ponęta?
Kto ma w życiu więcej święta?
Chyba kwestia rozstrzygnięta.

O-STATECZNOŚĆ

LXXXVI

Szczęście w firanek azurze,
Szczęście w mebli politurze,
Szczęście w lampy abażurze.

---

³⁴*niwa* — pole uprawne; dziedzina działalności. [przypis edytorski]

³⁵*niebożę* — biedactwo, nieborak, ktoś nieszczęśliwy. [przypis edytorski]

Domek, niby małży koncha³⁶,
W domku-konsze małża-żonka
Przylepiona do mał-żonka.

Oto szczęścia abecadło:
Kuchnia, gdzie się warzy jadło,
I jadalka, gdzie je stadło³⁷.

Z jadalki, po lewej ręce,
Sypialenka; w sypialence
Pogrzebane sny dziewczęce.

Wspomnień-szkiców pełna ściana,
Żonka, jeszcze jako panna,
Była w sztuce zakochana.

Dziś, w małżeńskim sakramencie,
Owijaczków przewinięcie
Ślad zaciera po talencie.

---

³⁶*koncha* — muszla. [przypis edytorski]

³⁷*stadło* — małżeństwo, para małżeńska. [przypis edytorski]

NA AMEN

Jak te dźwięki, z murów cieśni,
Lećcie, mary moje, pieśni
Najprzestrzenniej, najbezkreśniej!

Mary wspomnień! Grzechów zwoje!
Żądz akordy! Win zestroje!
Lećcie hymnem, pieśni moje!

Z wszechtrującej, wszechcodziennej
Życia-m wysnuł je Gehenny³⁸ —
Pieśni gorzkie tej Nowenny.

Z życiowegom je dna-łóża
Czerpał — z cnót i win bezdroża —
Jak perłowe muszle z morza.

Jak perłowych muszel zwoje,
Konch po sześć, w nich strof po troje,
Grajcie szumem, pieśni moje.

---

³⁸*Gehenna* — tu: piekło, potępieńcze męki. [przypis edytorski]

Pieśni moje, coraz krętsze,
Coraz zbożniej w głąb zamkniętsze,
Jak perłowej muszli wewnątrz!

Wszystkie zasoby Wolnych Lektur możesz swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać pod warunkiem zachowania warunków licencji i zgodnie z Zasadami wykorzystania Wolnych Lektur.

Ten utwór jest w domenie publicznej.

Wszystkie materiały dodatkowe (przypisy, motywy literackie) są udostępnione na Licencji Wolnej Sztuki 1.3.

Fundacja Nowoczesna Polska zastrzega sobie prawa do wydania krytycznego zgodnie z art. Art.99(2) Ustawy o prawach autorskich i prawach pokrewnych. Wykorzystując zasoby z Wolnych Lektur, należy pamiętać o zapisach licencji oraz zasadach, które spisaliśmy w Zasadach wykorzystania Wolnych Lektur. Zapoznaj się z nimi, zanim udostępnisz dalej nasze książki.

E-book można pobrać ze strony:
<http://wolnelektury.pl/katalog/lektura/lemanski-z-nowenny>

Tekst opracowany na podstawie: Młoda Polska. Wybór poezyj, oprac. Tadeusz Boy-Żeleński, wyd. drugie, Wydawnictwo Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich, Wrocław 1947.

Wydawca: Fundacja Nowoczesna Polska

Publikacja zrealizowana w ramach projektu Wolne Lektury (<http://wolnelektury.pl>). Reprodukacja cyfrowa wykonana przez fundację Nowoczesna Polska z egzemplarza pochodzącego ze zbiorów Łukasza Jachowicza. Utwór powstał w ramach "Planu współpracy z Polonią i Polakami za granicą w 2014 roku" realizowanego za pośrednictwem MSZ w roku 2014. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, o posiadaczach praw oraz o "Planie współpracy z Polonią i Polakami za granicą w 2014 r."

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Aneta Rawska, Katarzyna Dug, Paulina Chormańska.

Okładka na podstawie: Dancing Daisies, Geraint Rowland, CC BY 2.0

Wesprzyj Wolne Lektury!

Wolne Lektury to projekt fundacji Nowoczesna Polska – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.

Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

JAN LEMAŃSKI Z «*Nowenny*»

18

Jak możesz pomóc?

Przeznacz 1% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Nowoczesna Polska,